

և յայտնապէս կը ցուցնէ թէ մարդկային օրէնքները (թէ և գլխաւորաբար կրօնքի օրինաց հետ կը միանան) չկրցին իրենց նպատակին հասնիլ, այն է մարդս կատարեալ միաբանասէր և ընկերասէր ընել . . . բայց աս կէտիտ վրայ երկար բարակ հետազոտութիւն ընելու կարևորութիւն չունիմք. ըստ որում յայտնի է թէ երկնային օրէնքները չկրցին այս մասին բան մը ընել, ուր կը մնայ մարդկային օրէնքները:

Ամերիկայի միացեալ Նահանգաց Ժողովուրդը որ կէս դարէն աւելի ամենահեշտ քաղաքական օրէնքներով կը կրթուէին, այսօր մէկզմէկու արեւմուր կը լողան: Շէնաստանի 300 միլիոն ժողովուրդը որ դարերէ հետէ աններելի քաղաքական օրէնքներու պարտաւորեալ են հնազանդիլ, այսօր գեռ մէկզմէկ սիրել չեն ուտած. թողով առնք Աւրուպիոյ, Ասիոյ և Ալկիանոսի բոլոր Քրիստոնեայ տէրութիւնները տակաւին մինչև այսօր չի կրցին ընկերասիրութիւնը ընդհանրացընել, երկու արեւակից եղբայր մէջ եղած զարհուրելի թշնամութեանց վախճան տալ, և այլն. իսկ ասոնցմէ ի զատ Առանմասօն կոչուած ընկերութիւնը, որոյնպատակը մարդասիրութեան տարածումն է, և ասոր պէս Անգղիոյ խաղաղասիրական ընկերութիւնը, և շատ մը ուրիշ մարդասիրական, աղքատասիրական և այլն և այլն անուններով կազմուած ընկերութիւններ, իրենց ծագումէն մինչև այսօր ի դործ դրած ամեն ջանքերովն, վարդապետութիւններովն, քարոզութիւններովն, մարդկային ազգը ճատ մը յառաջ չի կրցին տանիլ ընկերասիրութեան և միաբանասիրութեան մէջ. վերջապէս մարդկային բոլոր օրէնքները միայն սա չափ դործ տեսան որ մարդը իւր վայրենի վիճակէն ելելով կարողացաւ միատեղ բնակելու, մեծամեծ քաղաքներ շինելու նորանոր արհեստներ գտնելու և այլն, այլ սակայն ընկերասիրութեան օրէնքներուն մէջ ճիշդ այնքան յառաջ գացած է՝ որքան որ գացած են վայրենիները, զի եթէ վայրենիք իբար կուտեն, մենք ալ իրար կսպանենք: Այնչէս նոքա մէկզմէկու վերայ դուժ և սէր չունին, մենք ալ սէր և գուժ քարոզելով իրարու տուն փլցնելու ճարտիկութիւնը ունիմք. վերջապէս ընկերասիրութիւնը դեռ անձանթ է մեր մէջ և այսպէս ալ պիտի մընայ թէ որ մարդկային դատողութիւնը աւելի զօրաւորագոյն միջոցներու չի դիմէ իւր այս պա-

կասաւորութիւնը լեցնելու, և իւր բնական բարոյականութիւնը զարգացնելու ճշմարիտ մարդասիրութեան, ընկերասիրութեան և միաբանասիրութեան օրէնքներուն տեղեակ լինելու. համար. իսկ թէ ինչ է այն զօրաւորագոյն միջոցը շատ հեշտ և պարզ է գտնել, ինչպէս որ ալարդէն գրտած և ընդունած են ամեն ճշմարիտ մարդասէրները:

Մարդկային ամբողջ ազգը իւր կատարելութիւնը միայն իմաստասիրութեան մէջ կարող է գտնել, առանց ասոր իրեն համար յաւիտեան ԱՆԿՐԵԼԻ է կատարելութեան* և երջանկութեան հասնիլ. կատարելութեան դիմել մարդու առաջին պարտաւորութիւնն է, և ասոր համար իւր միմայն ընելիքն է մարդուս, աշխարհի և տիեզերքին վերաբերեալ ամեն ուսմանց տեղեակ լինիլ. իմաստասիրութիւնը մինչև այսօր քարոզուածին պէս մասնաւորներու համար չէ, այլ ամեն մարդ զայն ձեռք անցնելու պարտաւոր է, իսկ զանի ձեռք անցնելն ալ կարծուած ինչափ դժուար չէ. ամեն մարդ բաւականէն աւելի կարողութիւն, տրամադրութիւն, միջոց և ժամանակ ունի իմաստասիրութեան մէջ մանելու. կրօնքն ու քաղաքականութիւնք ասի բնաւ արդիւած չեն, և ոչ ալ իրաւունք ունին արգիլելու. իմաստասէրք ամեն տեղ ամեն ժամանակ յարգանաց արժանի եղած են, և ասոնցմէ ոմանք եթէ զոհ եղան ժամանակի տգիտութեան, սակայն իրենց անուանքը անմոռանալի մնացին Աշխարհիս պատմութեան, և մարդկութեանց սրտին մէջ:

Խիստ հաճելի իրողութիւն մի է արդարև տեսնել թէ ամեն աշխարհօրուտ անհատը իմաստասէր էին, ինչպէս Մովսէս «Եզրպատացւոց ԲՈԼՈՐ իմաստութիւնովը վարժուած է», (Վործ Առաքելոց Գլ. Է. համար 22) Կոնստանդինոս իւր դարուն ԱՄԵՆ գիտութեանցն և քաղաքականութեանց տեղեակ էր. և կը վկայեն նորա համար թէ

* Կատարելութեան հասնիլ բնական չէ, ուղիւ չորս ճանիւն հասնիլ, այլ բնական չէ որ մարդս պարտի այնքան կատարելութիւն որքան որ կարելի է իւր գրգռումով աշխարհին մէջ, բայց որո՞՞ւսանելով ինչ միայն իւր ցանկութեամբ աշխարհին մէջ երջանիկ կը լինի, այլ նա իւր երկաւիտ աշխարհին մէջ ալ կարող կընայ լինել իւր իմաստասիրական ընթացքը շարունակել և ասանկով յաւիտեական երջանկութեան հասնիլ միջոց ձեռնարկել: Մարդ յաւիտեան կատարելութիւն չունի, բայց միշտ իւր ճամնակին կատարելութիւն կընայ լինել:

«նա՛ ի մանկութենէ ինքզինքը նուիրած էր ուսմանց և գիտութեանց», և Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս «կզարգանար իմաստութեամբ», (Պղպ. Գլ. Բ. համար 46—52) բացի ասոնցմէ ամեն երևելի անձինք որ աշխարհիս կամ մարդկային ազգին մեծամեծ բարիքներ ըրին իրենց նորանոր և օգտակար՝ գտումներովը երևելի իմաստասէրք էին, և այսօր Մերիկայի, Աւրոպայի և կամ բոլոր աշխարհի մէջ գտնուած ամեն ճշմարիտ մարդասէրները իմաստասէրք են։ (Սողոմ. առ այժմ՝ մարդկային ընկերութիւնը դառնանք խորհելու թէ մեր ընկերութիւնը որ այսօր հազիւ թէ ինքզինքը ճանչցած է ինչպէս պիտի վարուի որ ինքզինքը բարեկարգէ, լուսաւորէ վարդապետ, և ընդհանուր մարդկային ընկերութեան մէջ օգտակար մաս մը կազմէ։ պիտի համոզուի՞նա թէ իւր փրկութիւնը և երջանկութիւնը կախումն ունի միմիայն իր ընկերասիրական և միաբանասիրական օրէնքներով շարժելէն, և թէ ընկերասէր և միաբանասէր լինելու համար ինքն կպարտաւորի յառաջանալ ուսմանց և գիտութեանց մէջ։ պիտի իմ սիրելի՛ այլ տարաբախտ ազգս տեսնէ՞ այն մօտալուտ կործանումը որոյ ինքն ենթակայ մը լինի թէ որ չաճապարէ իմաստասիրութեան մէջ մտնելու, գիտէ՞ արդեօք իմ ազգս թէ ինքն որքան սիրոյ՝ յարգանաց և պատուոյ արժանի պիտի լինի եթէ ինքզինքը գիտութեանց և ուսմանց գիրկը նետէ։ . . . գիտէ՞ արդեօք այս մեծ և անուրանալի ճշմարտութիւնը . . . ԳԻՏԷ՞ ԱՐԴԵՕՔ :

Այլ չեմ կարող այս յօդուածս շարունակել՝ սակայն ինչո՞ւ — ան չեմ գիտեր, միայն սա գիտեմ որ իմ ազգիս արդի կացութիւնը խիստ հուշակաւոր հեղինակներու կարօտ է* որպէս զի արթննայ իւր նիրհումէն։ միաբանասիրութեան և ընկերասիրութեան վերայ անկեղծի և կատարեալ տեղեկութիւն, և այս մասին ուսմանց և գիտութեանց

*Սեր ազգին կանոնաւոր Սահմանադրութեան 5րդ տէր լինելը արդարեւ ինքն միջնաբան է, սակայն պէտք է քննարկել որ Սահմանադրութեանը ինքնին միջնաբան է մասնաւորապէս Բնականայ մըն է, եթէ նախաբանը և Կազմութեանը շարքի առաջինը և կրկնութեան որոշումներն են, մանաւանդ եթէ այս կամ այն կերպով վարդապետներն պարտաւոր են անոնց։ Եթէ վերաբերել Սահմանադրութեանը և Սահմանադրութեանը են միայն որ միջոց ունեն հանրութեան որոշել մեզ ուսմանց վերայ թէ արժարժեւոր։ Եթե մեծ հոգ և խնամք կարեւոր է որ մեր ազգին համար կազմուած ուսումնական խորհուրդը միջոց այս նշանակելի ծառայելու յարմար լինի միջոց։

ընկելք անշարիւղի օժանդակութիւնները և ծառայութիւնները ո՞վ կրնայ ուրանալ, սակայն խնդրեմ՝ ուր են այն երևելի հեղինակները, խմբագիրները, Վաստատուները և Վարդգիշները որ այս կէտիս նկատմամբ ձայն բարձրացնեն, և համոզեն հանրութիւնը որ իրենց երջանկութիւնը իմաստասիրութեան մէջ փնտռեն։

Մերջացե՛նք խօսքերնիս յուսալով որ նորահազմ Սահմանական Խորհուրդը շատ լաւ գիտնալով մեր այս հրատարակած սկզբունքին ճշմարտութիւնը, ջանք պակաս չի պիտի ընէ ամեն հարկ եղած միջոցներով ուսմանք և կրթութիւն տարածելու ջգգերեալութեամբ։

ԿՐԾՆՔ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

Մեցեալ անգամ խօսեցանք այն անհատական իրաւունքին վերայ որով որ և իցէ մարդ կարող է համոզուիլ թէ՛ ամեն մարդ ինչպէս որ ազատ է ուզած կրօնական դրութեանց հետեւիլ, իւր ընդունած կրօնական գաղափարը թէ բանիւ և թէ հրատարակութեամբ քարոզել և պաշտպանել և այս կամ այն կրօնական դրութեան մը այս ինչ կամ այն ինչ սկզբունքին վերայ քննութիւն և դիտողութիւն ընել, նոյնքան ալ ամեն ազգային կառավարութիւն մեծ իրաւունք և իշխանութիւն ունի չէթէ միայն իւր կրօնական դրութեան, այլ որ և իցէ դրութեան մը հետեւողներէն պահանջել որ իւր Վզգային կրօնական դրութեան դէմ նախապէս չընէ, մանաւանդ իւր զխաւոր պարտաւորութիւնն ալ է պատժել կամ պատժել տալ այն անհատը որ կը նախատէ իւր կրօնքը։ օրինակի համար եթէ որ և իցէ Ղուսաւորչական Հայ մը կամ խմբագիր մը երբ բանիւ կամ հրատարակութեամբ ելլէ և ըսէ կամ հրատարակէ թէ «Ղուսաւորչական Եկեղեցւոյ հետեւողները այնքան անմիտ յիմարեանիւնք են, որ այս ինչ կամ այն ինչ խայտառակ սկզբունքին կը հաւատան և կը հետեւին», ան ժամանակը մեր Վզգային կառավարութիւնը իրաւամբ և իշխանութեամբ կարող է և պարտի նոյն Հայը կամ խմբագիրը պատժել, իսկ պատժել տալու միջոցները ձեռք առնուլ երբ այս տեսակ նախատինք մը ընողը ուրիշ կրօնական դրութեան մը և ուրիշ իշխանութեան մը ներքէ գտնուի։ բայց ասոր հակառակ երբ որ և իցէ մէկը

Ճիշտ մեր նոյն կրօնական սկզբունքը մարդու վայելչուհեղած ընթացքով մը քննութեան տակ առնու և առանց նախատալից ոճ մը բանեցնելու նոյն գրութիւնը Վրիստոնէութեան օրէնքներուն անհամաձայն հրատարակէ՝ ոչ մէկ իշխանութիւն մը իրաւունք ունի պնդելիքն բերանը բռնելու, այլ Մզգային կառավարութիւնը կարող է թէ որ կուզէ և ազատ է որ և իցէ կերպ հրատարակութեամբ պաշտպանել կամ պաշտպանել տալ նոյն անձին հերքած գրութիւնը կամ սկզբունքը օրինաւոր և վայելչուհեղ ոճով: Թէ և անցածը անցած և եղածը եղած է, սակայն չեմ կարող առանց սրտի ցաւի նայիլ մեր օրերուն վերայ՝ երբ մենք գրեթէ ազգովին ամէն տեսակ կծու նախատինքներ կը դիզեցնէինք Հռովմէական և Ֆողոքական դրութեանց վերայ... յիշենք Հայեր, յիշենք այն օրերը, որպէս զի մեր եղբայրներնուս դէմ գործած յանցանքնիս միտքերնիս բերելով ներուժն ինդրենք անոնցմէ և պարտաւորիմք ասկից վերջը սիրել զանոնք ինչպէս որ արժան է, և յարգենք նոցա ալ կրօնական զգացմունքը. սակայն գուցէ թէ ըսեն ոմանք թէ «նոքա ալ այդ մասին մենէ վար չմնացին», իսկ ես կը պատասխանեմ — հոգ չէ սիրելիք մենք ճանչնալք թող մեր յանցանքը, նոքա ալ թէ կուզեն իրենց յանցանքը թող ճանչնան, մենք ներենք անոնց, սիրենք զանոնք, յուսալով որ նոքա ալ կը ներեն մեզ և կը սիրեն:

Այս մասին բաւական խօսած լինելով անցնինք քննելու թէ, մեր Մզգային Վահանադրութեան նկատմամբ ի՞նչ ընթացք բռնել օրինաւոր է մեզ և ինչ ընթացք բռնել ապօրինաւոր: Ամէն ազգայն աշխարհիս մէջ իւր կազմուած օրէն մասնաւոր կանոնադրութիւն մը ունեցած է իւր կազմութեանը պահանջածին համեմատ կամ անհամեմատ, և չիկայ այսօր աշխարհիս մէջ ազգ կազմուած խումբ մը Ժողովուրդ թէ ինքնիշխան և թէ հպատակ որ իւր առանձին կառավարութիւնը բոլորովին ուրիշ մը ձեռք յանձնած լինի, այլ ամէն նայետին ազգերն անգամ աղէկ կամ գէշ, կանոնաւոր կամ անկանոն իրենց համար զատ կանոնագիրք և կանոնադրութիւն ունին, և մինչև անգամ այն փոքրիկ ընկերութիւնները որք կրօնական կամ այլ պատճառաւ իրենց մայր ազգէն քաղաքականապէս բաժնուած և զատուած են՝ կանոնադրութեանէ մը զուրկ մնացած չեն. մեր Առաւորչական Եկեղեցիէն բաժնուած և մեր Մզգէն զատուած

Հռովմէական և Ֆողոքական եղբայրներնիս իրենց համար զատ կանոնադրութիւն ունին. Մեկրիլք, Եպաղք, Տատեանք, Վողայք, Աիւրձիք, Վիւրդք, Լէզիլք, և Չինկեաններն անգամ իրենց համար զատ կանոնադրութեան մը կարեւորութիւնը զգացած և ստացած են. այլ սակայն պէտք է դիտեալ որ բոլոր այս կանոնադրութիւնները մէկզմէկէ այնքան կը տարբերին որքան որ կը տարբերին այս ազգաց և ընկերութեանց ունեցած քաղաքական և կրօնական վիճակը մէկզմէկէ. հզօր և ինքնիշխան ազգերը հարկաւ կանոնաւոր և զօրաւոր կանոնադրութիւններ ունին, իսկ հպատակ ազգերուն և ընկերութիւններուն կանոնադրութիւնները բացի կրօնական կանոնադրութիւններէն, իրենց վերայ իշխանութիւն ունենող ազգաց կանոնադրութեան համեմատ են միշտ:

Արդ ասոնցմէ կը հետեւի որ ամէն ազգ իւր աշխարհիս քաղաքականութեան կամ մարդկային ընկերութեան մէջ ունեցած աստիճանին համեմատ կանոնադրութիւն մը ունի, որով կարող կը լինի թէ իւր առանձին կացութիւնը կարգադրեալ և ապահով պահելու և թէ իւր դրացի և գուցէ աշխարհիս բոլոր ազգաց հետ հարկ եղած յարաբերութիւնը կամ առնչութիւնը կունենայ:

Առանց մասնաւոր կանոնադրութեան ազգ մը նախատինք է մարդկութեան և բեռ մը մարդկային ընկերութեան, հետեւաբար ամէն ազգ ինչ աստիճան որ թէ ունենայ թէ զինքը կազմող անհատներուն մարդկային իրաւունքը պաշտպանելու է և թէ ուրիշ ազգաց հետ բարի դրացի լինելու համար իւր պարագաներուն ներածին համեմատ կանոնադրութիւն մը պարտի ունենալ. բայց որովհետեւ ազգային կանոնադրութիւն մը անհատներէ բաղկացեալ խումբ մը Ժողովուրդեան համար է, և ոչ թէ նոյն ազգը կազմող անհամներէն մէկ քանիին համար, վասն զի ինչպէս որ ամէն անհատ իւր ազգին համար ընելիք պարտաւորութիւններ ունի, նոյնպէս ալ իրաւունքներ ունի պահանջելու իւր ազգէն:

Բոլոր ասոնցմէ կը հետեւի թէ՛ որ և իցէ ազգի մը մէկ անհատը կը պարտաւորի պմենայն խոնարհութեամբ յարգել այն կանոնադրութիւնը որ ամբողջ ազգ մը ընդունած է, և թէ ոչ որ ազատութիւն ունինախատել իւր ազգին կանոնադրութիւնը վասն զի կանոնադրութիւն մը անհատի մը համար չէ՛ այլ անհատներէ բաղկացեալ ամբողջութեան մը համար:

Մեր ազգը՝ որ այսօր ()սմանեան բարեխնամ կառավարութեան շնորհիւ իրեն համար սահմանադրութիւն մը պատրաստեց և ունեցաւ, պարտաւոր է ամենայն նախանձախնդրութեամբ իւր սահմանադրութեան պատիւն անարատ պահել, և նոյն անձինքը որ ազգին կողմանէ ընտրուած են իբրեւ գործադրող սահմանադրութեան ինչպէս որ կը պարտաւորին իրենց պաշտօնին պարտականութեանցը համեմատ Սահմանադրութիւնը գործադրել, նոյնքան ալ կը պարտաւորին հսկել նորա պատիւը և մեծ իրաւամբ պատժել այն անհատը որ ամբողջ ազգի մը կամքովն հաստատուած Սահմանադրութեան մը դէմ կը խօսի, կ'գործէ և կը նախատէ զայն. այս գործը ընելու չէ թէ ազատ է ազգային կառավարութիւնը, այլ իւր անհրաժեշտ պոքրաւորութիւնն է, որմէ խուսափել յանցանք է իրեն համար:

Մինչդեռ այսպէս ամեն անհատ կարտաւորի յարգել ազգային Սահմանադրութիւնը մէկ կողմանէ ալ իբրեւ ազգէն իրաւունք ունեցող անհատ մեծ ազատութիւն ունի և պարտաւորութիւն որ իւր կարողութեանը չափ օգտակար խորհրդածութիւններ ընէ Սահմանադրութեան նկատմամբ. և որովհետեւ մեր Սահմանադրութիւնը վերաքննելի է, Խմբագրք մեծ ազատութիւն ունին առաջուրնէ խորհելու և խօսելու թէ ինչ ընելու է վերաքննութեան ժամանակին՝ որ Սահմանադրութիւնը աւելի օգտակար լինի ազգին. իսկ ազգային կառավարութիւնը ինչպէս որ Սահմանադրութեան դէմ նախատինք ընողը պատժելու իշխանութիւն, ազատութիւն, իրաւունք և պարտաւորութիւն ունի, նոյնպէս ալ քաջալերութիւն և խրախոյս տալու պարտաւորութիւնը ունի ամեն անոնց որ օգտակար խորհուրդներ մատակարարեն Սահմանադրութեան նկատմամբ, վերաքննութեան միջոցին գործադրելու տենջանքով վերաքննելի Սահմանադրութեան. Սահմանադրական կառավարութիւն մը, Խմբագրի մը կամ որ և իցէ անհատի մը Սահմանադրութեան նկատմամբ բարի և օրինաւոր ոճով ըրած դիտողութիւնները նախատինք համարելու չէ Սահմանադրութեան:

(Երոնանիւ.)

ԺԱՄԻՆԱԿ ՀԱՆՐԱՊԷ

Ըստ յօդուածս սկսելէս առաջ կը յայտնեմ

թէ Մեծայարդ Ստեփան Փափազեանին և թէ իմ սիրելի ընթերցողացս որ ես իմ սկզբունքիս համեմատ կը սիրեմ Ժամանակի Խմբագիրը՝ և ամենեւին չեմ կրնար սրտիս մէջ ամենափոքրիկ ատելութիւն մը ունենալ նորա դէմ, և այս առթիւ ալ նորա զիս անուանարկ ընելու ոչ — բարեկամական ընթացքները կը մոռնամ* որոնց վերայ այնքան չեմ ցաւիր ինձ դէմ լինելուն պատճառաւ՝ որքան որ կը վշտանայ սիրտս Փափազեանին եղբայրասիրական զգացման դէմ շարժելուն համար:

Ժամանակի մեծայարդ Խմբագիրը իւր հանդիսին 23 երորդ թուով տպագրական օրէնքներ կատարեմ կրէ թէ «Մեր ստորագրածն էր, Արօնքը սրբազան ըլլալով, Սահմանադրութիւնը կայսերական հրամանաւ հաստատեալ ըլլալով Արքունիքին ալ օրինաւոր ըլլալով՝ իր Սահմանադրական դրոյ մէջ միշտ մեր ակնածութեանը և յարգանաց արժանի են ու պիտի ըլլան: Իսկ անձնակազմ պատուոյ մասին, սա վստահութիւնը տուինք Արքունիքին թէ, ըստ որում միշտ Արքունիքին յարգուն պիտի պահենք, հետեւաբար Արքունիքին մէջի առաջարկած օրինաւոր խնդիրներն ալ յարգանքով կընդունինք. մեզի համար՝ փոյթ չէ որ ասոր անոր անձնակազմ պատիւը մեզի խաղալիք ընելով, անոնց դէմ մաքառելով մեր թերթին նիւթ մատակարարենք. այդ ժառանգութեանը ոչ երբէք կ'ընդունինք»:

Թողով Ժամանակի Մասիսի, Արիւնիոյ, և Արազայի Համատիսին քաղաքական ժողովոյ պահանջման համեմատ կամ անհամեմատ տուած ըստորագրութիւններին և ստորագրութիւն տալերուն մէջ օրինաւոր գտնուելին կամ չի գտնուելին, տուած ստորագրութիւններն ուն իմաստին կամ բացատրութեան վերայ մեր ունեցած գաղափարը և դիտողութիւնը, չափազանց ուրախացանք վերոյիշեալ խօսքերը Ժամանակի մէջ երբ կարդացինք. մանաւանդ իւր սա խօսքը թէ՝ «մեզի հա-

Ամացեմ եմ սիրելի Փափազեանիս որ ինքն ինչ համար ինչ որ գրած էր իւր հանդիսին մէջ ամենքն ալ սխալ աւանդած օրէնքներէն են, հարկաւ իշխանութեան աւանդած որոնց օրէնքներէն Բացառութեան որաւ և անհիմն լինելուն ինչ կարելի էր յայտնել ինչ ներքին լինելու այն պատիւ գրութեաններով օրագիրս լեցնել. ուստի կը խնդրեմ Փափազեանին որ ինչ որ կը սիրէ արդարութեանը, ծարդիւններ և ճշմարտութեանը իւր ինչ ըրած անխաղաղ իմաստ փոխարին լաւ աղբիւրներէ ստուգել ինչ ինչ արդարութեան և իւր սխալմանքն յայտնել հրապարակաւ, իւր յետոյն արեւած եղբորը սիրտը ամոքելու համար:

մար փոխ չէ որ ասոր անոր անձնական պատկեր մեզի խաղալիք ընելով, անոնց դէմ մաքառելով մեր թերթին նիւթ մատակարարենք, այդ ԱՄՏՈՒ-
[ԹԻՒՆԻՆՆԵՐԷՒ ԿԵՐՈՒՄԻՆՆԵՐԷՒ], . . . արդարեւ աս-
կից ալ անուշատիկց ալ ընտիր խօսք չը լինիր և ես
ինքս փափաղեանի ճակատը համբուրեք պիտի փու-
թայի, թէ որ (ցաւօք սրտի կըսեմ) ինքն ճիշդ իւր
այս խօսքերը հրատարակած թերթին մէջ թէ այս
խոստմանն անհամեմատ թէ Քաղաքական Ժողո-
ւոյ տուած ստորագրութեան դէմ և թէ ճշմարիտ
Քրիստոնէութեան և եղբայրսիրութեան չի վայ-
լող շատ մը ուրիշ խօսքեր ալ ըրած չէ լինել, ու-
րոնք հոս մի առ մի յայտնենք.

Նախ. Պ. փափաղեանը ստորագրութիւն
տուած է որ «կրօնքը սրբազան ըլլալով իւր ակնա-
ծութեանը արժանի է, հետեւաբար կը պարտի չի
նախատել զայն, և ինչպէս ինքն ալ կըսէ, «կրօ-
նանք դրել և բանագատել առանց նախատելու»,
հիմա տեսնենք թէ պարտե փափաղեանը իւր այս
ստորագրութեան դէմ գործեց թէ ոչ:

Ըստ մեզ կրօնք մը որու կողմէ վերաբերի միշտ
սրբազան է և նուիրական, և մարդ մը որ ուրիշի մը
կրօնքը կը նախատէ, նախատած կը լինի նոյն իսկ իւր
կրօնքը, մանաւանդ Քրիստոնէայ մը երբ ուրիշ
Քրիստոնէայ եկեղեցի մը կ'նախատէ նոյն իսկ իւր
Քրիստոնէութեան դէմ կը գործէ, վասն զի
չիկայ ամենին Քրիստոնէական եկեղեցի մը
որ չպահանջէ իւր հետևողներէն որ, չի նախատեն
ուրիշ Քրիստոնէայ եկեղեցիները, և ամենէն ա-
ւելի մեր Առաւելորդական եկեղեցին նախանձա-
խնդիր է այս մասին. ուստի երբ կը տեսնենք
Պ. փափաղեանը որ մեր Հռովմէական եղբայր և
Յօհան Ոսկերեբան Արքեպիսկոպոս շինութեան հա-
մար օժանդակող մէկ Առաւելորդական Հայ մը կը
պախարակէ, անոր ըրած եղբայրասիրական մէկ
գործը շուայլութեան, ղեղիւնութեան, շնութեան և
ասոնց նման ամենազազիր և զզուելի մեղաց կար-
գըն կը դասէ, ինքն թէ որ Առաւելորդական կրօնքը
այս կերպով նախատած չլինի նէ հապա ի՞նչ ըրած
կ'լինի, միթէ Ս. Յօհան Ոսկերեբանը մեր սուրբե-
րէն մէկն ալ չէ, և հետեւաբար մեր կրօնքին դէմ
նախատինք կարգացած չենք լինիր երբ յիշեալ
սուրբին անուանը նուիրուած եկեղեցիի մը շինու-
թեան նպաստող մէկ եղբայրնիս շնացողաց չափ մե-
ղապարտ կը հռչակենք. Պ. փափաղեանի և ա-
մենուս սրտին մէջ իւր յիշատակն անջնջելի ընող

Պէզճեան հարութիւն ամիրան շնացողաց և շուայ-
լից կարգն դասելու եմք նորա անխտիր ամեն աղ-
բաց աղօթատեղիներու համար ըրած նպաստե-
րուն պատճառաւ. քաւ լիցի, ըստ որում մեր և
Առաւելորդական եկեղեցին նախատած և նորա
դէմ մեղանշած պիտի լինի՞ք, վասն զի նորա ա-
ռաջին պահանջումը որ ունի մեզմէ ամենուն ձեռ-
քերնուս եկած բարեբարութիւնը ընելնիս է, մա-
նաւանդ մեր ընդունած մէկ սուրբին անուանը հա-
մար շինուած եկեղեցիի մը նպաստել անհրաժեշտ
պարտականութիւննիս է իւր հետևողք Առաւ-
ելորդական Քրիստոնէութեան որ ամեն եկեղեցի-
ները կը յարգէ և ամեն Քրիստոսի հաւատացող-
ներուն համար փրկութիւն կընդունի. արդ՝ եթէ
մեր այս ըսածները ճշմարիտ է՝ ուրեմն Պ. փափաղ-
եանը կրօնքը նախատած է և հետևաբար՝ քաղա-
քական Ժողովին իւր տուած ստորագրութեան
դէմ գործած է*, ահ իմ սիրելի փափաղեանս դո-
նէ դու խորհելու էիր և բարձրաձայն գովաբանե-
լու էիր այն անձը՝ որ մեր Հռովմէական եղբայր
բարեբարելու ձեռք զարկած է և Յօհան Ոսկերե-
բանի Արքեպիսկոպոս շինութեանը նպաստած է, վասն
զի յայտնի է որ նորա այս բարեգործութիւնը և
եղբայրսիրութիւնը մեզմէ բաժնուած եղբայրներ-
նուս սրտին մէջէն մեզի դէմ ունեցած ցաւերնին
կրնայ բուժել և սէր արծարծել մեր վերայ. հաւ-
րաւոր է եղեր Քստուած իմ որ առաքինութիւն
մի ալ մեղաց կարգն դասուի. առաքինութիւն մը՝
որոյ բարի հետևանքները անուրանալի են:

Երկրորդ. Պ. Ս. փափաղեան ստորագրու-
թիւն տուած է որ Սահմանադրութեան դէմ չի
գրէ զայն նախատելու դիմումը. արդարեւ այս ալ
խիստ գեղեցիկ խոստում մըն է, և շատ ուրախ
եմք որ Պ. փափաղեան այս խոստումը ըրած է,
բայց խիստ շատ ալ կը ցաւինք որ մեր բարեկամը
իւր ստորագրութեան հետ մէկտեղ այս խոստու-

* Սենտ իւն + աղաքական խաղաղիւն ստորագրութիւն-
ընդունելու + այլ սակայն կը յոսան + որ միշտ կրօնի,
Սահմանադրութեան և ազգային Արդարեւեան քրեմի
մը չի պիտի հրապարակեն + նախատելու դիմումը. և մեր
սկզբնաւորին համեմատ եղբայրսիրութեան և ընկերասիրու-
թեան վայելուչ եղող ընկաց + մը պիտի ունենան, ինչ-
պէս որ մինչև այսօր ալ ունեցան, իսկ մեր մարդկօրէն
ըրած պաշտօնական ընդունա համար ալ միշտ ներդաշն-
որութեան հապաւն + Ազգային զեհ հաւատարմութեան,
որոյ սիրտ հոսան + և ոչ ստորագրութեան, վասն զի արդէն
նոցա պահանջմանց անհամեմատ ընկաց + մը ունեցած չէ՞
երբէք:

Հիմա խորհիւնք վարկեան մը թէ՛ Պ. Փափազ-
եանը իւր այս ընթացքովը նախատինք՝ ըրած չի լի-

* Տարահայանեա Պ. Թափաղակներ զերայ, ասելով իւր
բազմապատկանութիւնն ասին որ իւր պատկանեալ որ ինքնին հասցաւ որ իւր
պէտքերովն ասին իւր խառնութեան իւր պատկանեալ իւր իւր
պատկանութեան իւր խառնութեան իւր իւր :

ազատութեամբ զինքն անյարմար կգտնենք Ուսումնական Խորհրդոյ անգամակցութեան, վասն զի ինքն գիտնական մէկը չէ, ինչպէս ինքն ալ կվկայէ «ես իմ մասիս կըսեմ», որ գիտութիւն և այլն չեմ գիտեր», և հետեաբար ամենեւին յարմարութիւն չունի Լ. զգային այնպիսի պաշտօն մը վրան առնելու որ ընդհանուր ազգին մտաւորական կրթութեանը հոգ պիտի տանի... մենք այս խօսքս ընելու ամենեւին իրաւունք չունինք իբր ճշմարիտ Սահմանադրական մը, վասն զի ինքն Սահմանադրապէս ընտրուած է, այլ սակայն երբ իւր Պալատու (Ժաղական Խորհրդոյ նկատմամբ բռնած ընթացքին հետեւինք՝ մեծ իրաւունք կունենանք այս բողոքս իրեն դէմ ընելու:

(Երանայեմ)

ՉԵՅՆ ՍԻՐՈՅ

Եկ սպաննէ զիս ազատիմ...
Ոտացդ տակ թող ինձ մեռնիմ,
Ենուշ երեսդ միշտ նայելով
Հանեմ վերջին շունչս իմին:

Թէև լռիկ ես կը դիտեմ,
Սիրաբորբոք քո այդ աչեր.
Ենհար է ալ դիմանամ,
Թէ որ սիրոյդ չարժանանամ:

Խօսի իմ սիրտ քո սրտի հետ,
Եւ քերս աչացդ կակնարկեն.
Որքան կուզեմ զսպել ինքզինքս,
Եւ յնքան տանջի խեղճուկ իմ սիրտս:

Կապտամբի չի անսար ինձ,
Կուզէ ազատ որ թողում զինք.
Կը թրթրայ կը խռովի,
Կուզէ քեզ հետ որ մէյմ խօսի:

Եայց նորա ձայն չէ լսելի,
Միայն աչքով նա կը խօսի.
Չի յանդգնիր նայել երեսդ,
Սիրոյդ հրովն թէ և կապրի:

Կը հառաչէ ու կը հեծէ.
Քուկին քայլերդ միշտ կը դիտէ.
Ո՛հ կը մաշի կը մրմրի,
Օ՛հ նա քեզի է ծարաւի:

ԾԱԳԻԿ

ՀԵՆՐԻԿ ՏԵՄԵՕՐԵԱՅ

Խմբագիր Տնօրէն:

Սեծարգոյ Պ. Պ. Գրիգոր Չիլինկիրեան:

Լ. յս ընտիր հանդիսին արժանաւորութիւնը ոչ որ կարող է ուրանալ, ըստ որում նաքանի քանի անգամ ի սէրն ճշմարտութեանց և ազգասիրական ազատաստութեանց, խաւարասէր հակառակորդներու ձեռամբ դատապարտութիւն և մահու վճիռ ընդունեց. սակայն ուրախ եմք տեսնելով որ վերջապէս շնորհիւ իրաւասէր Սեկենասից և արդարադատ Կառավարութեան նորա իրաւունքն ձանցուեցաւ, և այսօր դարձեալ կերեայ նա աւելի ազէկ գեղեցիկ, և պարզերես. Իզմիրի հայերը՝ որոնց քաղցր յիշատակը երբեք մեր սրտէն չի պիտի ելլայ, մեծ սէր, համարում և բարեացակամութիւն ունին Մաղկի վերայ, վասն զի գրեթէ նա միայն հրատարակուեցաւ յիշեալ քաղաքին մէջ յօգուտ Հայութեան:

Մեր սիրտը որ կթրթրայ ամեն անգամ երբ յիշեալ թերթն կընդունինք, յուսով եմք որ ինչպէս որ Իզմիրի վեհ և արժանիք ձանաչող Հայերը նոյնպէս ալ Մայրաքաղաքիս Լ. զգասէրները իրենց յօժարակամ բաժանորդագրութեամբը պիտի քաջալերեն և խրախուսեն նորա անձնանուէր Խմբագիրը:

Մայրաքաղաքիս համար Մաղկի վեցամսեայ շրջանին դինը 3 արծաթ մէճիտիէէ. և ստորագրութեան տեղին է Սարաքճի—խանը Սեծարգոյ Կ. Յ. Փանոսեանի գրասենեակը թիւ 1...:

— Ենցեալ թիւովն հրատարակած հանելուկնիս լուծեց Լ. զգոյ Պ. Յ. Ե. Քիւրքճիեան անուն երիտասարդը որ էր 3-ի:

ՊԵՏԵՐՍ ԵՆ

Ե. Երիտասարդ դասատու մը Հայկաբան, պարզ Գաղղիաբան, հաճկաբան մինչև սարֆ, Պատմագիր ազգային, Թուաբան չորս գործողութեանց:

Բ. Երիտասարդ դասատու մը ընտիր Գաղղիաբան, երրորդ կարգի Հայկաբան, աշխարհագիր և պատմագիր:

ԿԸ ՓՆՏՈՒՌԻՆ

Ե. Դասատու մը Հայկաբան, հաճկաբան, Գաղղիաբան, Թուաբան, Պատմաբան, Եշխարհագիր և Եկեղեցական ասմանց տեղեակ:

Բ. Սարժապետուհի մը պարզ Հայկաբան, ասեղնագործութեանց և Լ. զգային երգերու տեղեակ և տնտեսագէտ:

ԿՈՍՏԵՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՉԻՉԵՔ ՊԵՋԱՐ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ

ՃԵՄԻՅԵԹԸ ԻԼՄԻՅԵԻ ՕՍՄԱՆԻՅԵՑԻ